

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

בס"ד

מרחשון התשפ"ו
מפטיר והמלך דוד (מלכים א א)

פרשת חיי שרה - שבת מברכין

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בעניינה דיומא ממפרשי ומדרישי חז"ל

בפרשת חיי שרה 105 פסוקים = **בא בימים**

ואברהם זקן בא בימים וי-הנה ברה את אברהם בכל. (כד א)

מולד חודש כסלו יהיה ביום חמישי בשעה 13, 38 דקות ו 9 חלקים

רוב חודשי השנה הם באורך של 30 ו-30 יום לסירוגין (אחרי חודש של 30 יום מגיע חודש של 29 ואחריו של 30, וכיו"ב); היוצאים מן הכלל הם החודשים חשוון וכסלו שהם בעלי אורך משתנה: ישנם שנים שבהם באורך של 30 יום, בשנים אחרות לשני החודשים יש רק 29 יום, ובשנים מסוימות בחשוון יש 29 יום ובכסלו 30 יום.

הטעם שמברכים החודש דווקא בשבת, כי י"ב חודשי השנה הם כנגד י"ב צירופי הוי"ה, בכל חודש צירוף אחר 'וביום השבת שהוא יומא דנשמתא מאירין כל הי"ב צירופים, ועל כן מקדשין בו על כוס יין (בגימטריא ששה צירופי הוי"ה) ועל לחם משנה (גם כן בגימטריא ששה ששה צירופי הוי"ה). ועל כן מברכים החודש בשבת להאיר בו הצירוף של אותו החודש.

צירוף השם הנכבד המאיר בחדש כסלו הוא ויה"ה, יוצא מראשי תיבות הפסוק ויָאָב יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי וגו' בפרשת ויחי (בראשית נ, יא) אצל אבלו של יעקב אבינו כשנטמן במערת המכפלה. ולפי הקבלה בידינו היה הדבר בכסלו בימי חנוכה, כי יעקב אסף רגליו אל המטה ביום א' דסוכות, כפי הקבלה שבידינו מן הרמז בפסוק וַיַּעֲקֹב נִסְעַ סְפֹתָהּ (בראשית לג, יז) ונשלמים השבעים יום בחנוכה, על כן נרמז שם הצירוף של חדש כסלו. (בני יששכר)

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מָאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנִים חַיֵּי שָׂרָה. (כג א)

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מָאָה ר"ת משיח – שבזכות שרה יבוא המשיח. היינו וחמש ר"ל וחמש חושים. ויהיו חיי שרה מאה ר"ת בשיעור מיתתה פתאום מענין העקדה, עם כל זה היה לה גילה ומשוח לנשמתה שראתה שהיא הולכת לגן עדן, ואפשר שראתה נשמתה שבא יצחק בשלום חי ושישה ושמוחה בו. (רבינו אפרים)

שָׂרָה מָאָה שָׁנָה ר"ת שמש – סמך וכתובות ילד את רבקה למיתת שרה, וכתוב (קהלת א ה) וְנָתַתְּ הַשֶּׁמֶשׁ וְכָא אָבָא בַר כְּהָנָא וְכִי אִין אָנּוּ יודעין שזרח השמש ובא השמש אלא עד שלא ישקיע הקדוש ברוך הוא שמשו של צדיק הוא מזריח שמשו של צדיק חבירו. עד שלא השקיע הקב"ה שמשו של שרה הזריח שמשו של רבקה. (ב"ר פנ"ח ב) (הרוקח)

שרה היתה גלגול חוה ועל חוה נתקנא הנחש לכך וַיִּאֱבֹה אֲשִׁית נגד ביא"ה, ואמר אברהם אע"ה לשרה הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה אתה שהיית חוה ונתקנא הנחש ועתה התיקון להסיר שם אישות אמרי נא אחתי אתה. אך המלאך אמר לפרעה על דבר שרה אשת אברהם היא אשתו ולא תוכל לו מרוב צדקתם. (מדבר קדמות מערכת ש)

תיבת ויהיו נקראת ישר והפוך – לרמזו שכל חיי שרה מתחילתן לסופן ומסופן לתחילתן היה בהם ה-ויה פלן שוין לטובה וזה רמזו בתיבת ויהיו דמשמעותה ה-ויה וגם נקראת ישר והפוך. (פני דוד)

ויקם השדה והמערך אשר בו (כג ב) ר"ת בגימטריא חוה עם הכולל. וס"ת ויקם השדה גימטריא אדם. וכבר נודע אדם וחוה באו בגלגול אברהם ושרה. (פני דוד)

ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בקסף מלא יתננה לי בתוךכם לאחזת קבר. (כג ט)

שאלה – המילה בתוךכם כאורה מיותרת. ועוד כיצד אמר אברהם אבינו שהיה איש אמת שיקנה את מערת המכפלה בקסף מלא והרי מערת המכפלה שוה כל הון שבעולם בשל קדושתה.

תשובה – אברהם אבינו ידע שבני חת אינם מעוניינים במערת המכפלה בשל קדושתה, אלא הם מעוניינים רק בסכום כסף ששוה המקום לפי ערכו. לכן אמר להם שהוא חפץ לשלם סכום כסף מלא כפי שהמקום שוה בתוךכם, והכוונה אצלכם ולא כפי שהמקום שוה בעיניו של אברהם. (ישמח משה)

וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באוני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לספר. (כג טז)

תשובה – איזה מחיר נוסף נאלץ לשלם אברהם אע"ה לבני חת בעת שרכש את מערת המכפלה מעפרון החתי. פרש"י – רבי יהושע בן קרחה אומר: יכול אתה אכל אינך רשאי. פירוש בו, ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם (יהושע טו, טז) יכולים היו אלא שאינן רשאים (ספרי עב) לפי שפירת להם אברהם ברית שקלח מהם מערת המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה 'יבוס' נקראים יבוסים. ובפרקי דר"א פרק לו, אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האלה. כרות עמנו שבועה, שאין בני ישראל יורשים את עיר יבוס, כי אם ברצונם של בני יבוס. מה עשו אנשי יבוס עשו צלמי נחשת והעמידו אותם ברחוב העיר וכתבו עליהם שבועת אברהם וכשבאו ישראל לארץ רצו להכנס בעיר היבוס ולא היה יכול מפני ברית אברהם שנאמר ואת היבוסים יורשלים לא הורישו בני ישראל וכשמלך דוד בקש להכנס לעיר היבוס ולא הניחו אותו שנאמר (ש"ב ה ו) ויאמר לדוד לא תבוא הנה וכו' והיו ישראל כחול הים אלא בכח השבועה וברית אברהם ראה דוד וחזר לאחוריו שנאמר (ש"ב ה ט) וישב דוד במצדה וכו' ואין אתה יכול ליכנס בעיר היבוס עד שהתיר כל הצלמים הללו שכתוב עליהם שבועת אברהם.

וַיֹּאמֶר אֲבְרָהָם אֶל עֶבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל כָּל אֲשֶׁר לוֹ שִׁים נָא יָדָה תַּחַת רַכְלִי. (כד ב)

איתא בפרקי דר"א פ"ט אליעזר היה זקן עבדו של אברהם. ומהיכן היה עבדו? אלא כיון שיצא מאור כשדים, באו כל גדולי הדור ליתן לו מתנות, ולקח נמרוד עבדו אליעזר ונתנו לו עבד עולם, וכשגמל חסד ליצחק הוציאו לחירות, ונתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה, וקיימו למלך. והוא עוג מלך הבשן.

שאלה – כיצד שחרר אברהם את אליעזר מעבדות לחירות וק"ל (ברכות מז ב) פל המשחרר עבדו עובר בעשה, שצאמר (ויקרא כה מו): לעולם בהם מעבדו. כתב ספר החינוך מצוה שמו שנעבדו בעבד כנעני לעולם, כלומר שלא נשחרר אותו לעולם ושלא יצא לחירות, כי אם בשן ועין.

תשובה – אם עושה לצורך עצמו אין בזה איסור (הר"ן פ"ד גיטין), ואברהם הבטיחו שאם יצליח בשליחותו ישחררו, כדי שעל ידי זה יעשה השליחות באמונה וזה היה שכר השדכנות ולפי זה הוא צורך לאברהם אבינו היה מותר לשחררו. (טעמא דקרא)

ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר לקדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכמה. (כד טו)
שאלה – התיבה הוא נראית לכאורה מיותרת. היה יכול לומר 'ויהי טרם פלה לדבר'.

תשובה – אמרו חז"ל (ב"ר טו ד) תני רבי שמעון בן יוחאי שלשה הם נענו במענה פיהם, אליעזר עבדו של אברהם, ומשה, ושלמה. אליעזר, ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת. משה, דכתיב (במדבר טו, לא): ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם. שלמה, דכתיב (דברי הימים ב ז, א): וככלות שלמה להתפלל אל ה' והאש רדה מן השמים וגו'. ואליעזר היה הראשון מבין כולם מאז בריאת העולם אשר תפילתם נענתה תוך כדי דיבורו. לכן הודגש אצלו ויהי הוא זה הידוע – שהיה ראשון בעולם אשר טרם פלה לדבר מיד נענה והנה רבקה יצאת. (ב.א.א. דרושים)

ההצליח – הנה דרכו אם לא (כד כא) הר"ת מכוונים כנגד הפסוק מההפסדה (מ"א א לא) יחי אדני המלך דוד לעלם. לרמוז שהיה מבקש ליצחק זיווג הגון להשתלשל ממנו משיח צדקנו. (שארית מנחם)

ויאמר בוא ברוך – הנה למה תעמד בחיך ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים. (כד לא)

שאלה – במדרש (ב"ר טו) מובא שכאשר לבן אמר לאליעזר בוא ברוך – הנה הוציאו לבן עבד אינו יכול להיות שליח לקדש אשה, לכן רצה להוציאו **תשובה** – משום שלבן חשב שאליעזר הביא את הצמידים בתורתו קידושין לרבקה, והרי עבד אינו יכול להיות שליח לקדש אשה, לכן רצה להוציאו לכלל ברוך, כדי שיוכל להיות שליח ותהא רבקה מקודשת. ואליעזר השיבו (כד לד) **עבד אברהם אנכי** כלומר אין זה מעכב שאני עבד, כיון שאת הצמידים לא הבאתי בתורת קידושין אלא רק כמתנה בעלמא. (תפארת יהונתן) **ובמדרש** שם שהיה סבור בו שהוא אברהם, שהיה קלסתר פניו דומה לו. אמר רבי יוסי בן רבי דוסא פנעון הוא אליעזר, ועל ידי ששרת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך. **ויאמר בוא ברוך** – הנה, אמר רבי יעקב בשם רבי יוחנן דבית גוברין עבד לה אפטרה, ומה אם אליעזר על ידי ששרת את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, ישראל שעושיין חסד עם גדוליהם ועם קטניהם בידיהם ורגליהם, על אחת כמה וכמה.

וינען לבן ובתואל ויאמרו מי-הנה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב. (כד טז) פרש"י - רשע היה קפץ להשיב לפני אביו.

שאלה – כיצד ענו בני יעקב לפני אביהם לשכח וחמור. דכתיב (לד יג) **וינענו בני יעקב את שכמם ואת חמור אביו במרמה וידברו**. **תשובה** – אמרו חז"ל (ברכות יט ב) כל מקום שיש חילול השם אין חולקין בכוד לרב. דכתיב (משלי כא ל) **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד י-הנה**. משום הכי ענו כי לא נאותו בדבריו שהיו גבורים והיו רוצים להורגו. ומשום **פי נבלה עשה בישראל** משום הכי ענו. ועוד לפי שהרגישו וידעו שיעקב החריש עד כואם כמו שאמר הכתוב לפי שיעקב היה מחשיב את דעתם. וגם ראו כי יעקב לא היה רוצה לענות משום הכי ענו הם. והם הרגישו שרצונו בכך שידיברו הם ואב שמחל על כבודו כבודו מחול. ועוד י"ל דק"ל (משנה סנהדרין ד ב) **דדיני נפשות**, מתחילין מן הצד. היינו מן הקטנים בחכמה שהיו יושבים בצד. דאמר קרא (שמות כג ב) **ולא תענה על רב**. וכתיב רב, כלומר לא תענה על מפלא שבבית דין ולטות מדבריו לפיכך אין שומעין דבריו אלא בסוף. (הרע"ב) לפיכך כדן הקדמו לדבר שאם אביהם לא ישרו בעיניו דבריהם יגלה דעתו וכן יקום ויבטלו דעתם ולזה גילו דעתם ושתק שתיקה כהודאה. (פני דוד) והרמב"ן כתב - הנה, חמור ושכח לא אביה ואל אחיה דבר, אבל הזקן לא ענה אותם דבר, כי בניו ידברו במקומו בענין הזה לכבודו, כי בעבור היות הדבר להם לקולו, לא ירצו שיתפת פיו לדבר בו כלל. והר"ק כתב - שיעקב לא דבר מרמה בשפתיו אף על פי שחטא לו והניח הדבר לבניו. והם ענו להם במרמה. ובעבור שטמא את דינה אחותם לא חשבו זה לעון אם ירמאו אותו בדבריהם.

ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. (כה א) פרש"י - זו הגר. ונקראת 'קטורה' על שם שפאים מעשיה קטורת. תרגום יונתן ונסב איתא ושמה קטורה היא הגר. פירש הרע"ב - זו הגר קשה מאד לו. י"ל מדכתיב ויסף משמע שהיתה לו כבר פעם אחרת וזו היא הגר. כתיב (טו א) **ולא שפחה מצרית ושמה הגר**. פרש"י - בת פרעה היתה. כשראה נסים שנעשו לשרה, אמר: מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר. (ב"ר מה א) תרגום יונתן וילהא אמתא מצריתא ושמה הגר פרת פרעה דיקבה ליה לאמהו בזמן דנסבה. **אשה ושמה קטורה** בגימטריא 'זו היא הגר מצרית' (977) (רבינו אפרים)

שאלה – כיצד נשא אברהם מצרית, ואפילו שנתגיירה, שהרי ישראל אסור במצרית דכתיב (דברים כג ט) **בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל י-הנה**. משמע שדור שני לא יבוא. וכן כתב השו"ע (א"ה ד ע ט) מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות, שאחר שנתגייר, הוא ובנו שנוולד לו אחר שנתגייר - אסורים, וכן בה מותר.

תשובה – על פי הדבור נשאה (ב"ר טו ד) וכן תרגום יונתן ונתן ונתפשת במימר מן קדם יי. (דעת זקנים) והטעם לפי שהיה צריך שיקדים לו לידת ישמעאל שהוא שאב הזוהמא (משלי כד ט) **הגו סיגים מכסף ויצא לצרף פלי**. שעל ידו נזדקקה הטפה ויצא יצחק בקדושה. וכן היה צריך להקדים המילה ושיוקין אברהם עוד יותר, עד שיהלש הכח החומרי ויגבר הענין הרוחני, וכדי שתהיה הלידה שלא עפ"י הטבע רק בדרך נס, ועז"א שמצד שרי היא אשת אברם, וראוי שהזרע שיוולד ממנה יהיה מיוחס לאברהם, שהיה זרע קודש מרחם משחר בענין שתלד לו. (מלבי"ם א) **נ** אברהם היה גר, וגר מותר במצרית. (דעת זקנים) **נ** הטעם לאיסור להתחתן עם מצרית הוא משום ששיעבדו בעם ישראל, ואם כן קודם ששיעבדו בהן לא נאסרו. (רבינו חיים פלטיאל דברים שם) **נ** הפילגש מותרת למלך מן התורה (רמב"ם פ"ד הל' מלכים, סמ"ג לאו רכב) אברהם לא נשא אותה אלא שפילגש היתה. ואברהם היה לו דין מלך. (דורש לציון יג)

נתלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מזן ואת מזדן ואת ישבק ואת שות. (כה ב) איתא במדרש (ילקוט"ש) **זמרון** שהיו מזמרין בעולם. **יקשן** שהיו מתקשין בעולם. ורבנן אמרין **זמרון** שהיו מזמרין בתוף לעבודה זרה. **יקשן**, שהיו מקישיין בתוף לעבודה זרה.

שאלה – אמרו חז"ל שהסיגים (היינו הפסולת) שהיה באברהם אע"ה מכת תרח ואמלאי הלכו להגר ונשאר זך ונקי ואו הוליד את יצחק בהיותו בן ק' שנה זך ונקי ובר קדוש אם כן איך אחר עבור מ' שנה הוליד אברהם אע"ה מקטורה כל אותם הרשעים שהיו רעים מישמעאל. ועוד איך מסר להם שמות הטומאה ואדרבה הי"ל לגיירן.

תשובה – גדלה אותם בביתו. על דרך (ש"ב כא ח) **תמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל** שגדלה אותם שלא היו בניה כלל כי אמנם אברהם לא הוליד כי אם יצחק וישמעאל כמבואר בדברי הימים. (ספורנו) מה שלמד להם שם טומאה הוא כדי להציל עצמם דזה מותר לישראל. (פתח עינים סנהדרין אא) ואברהם אע"ה ידע והכיר כי בני הפלגשים אינם נזהרים מטומאה, ואילו היה מוסר להם שם משמות הקודש שצריכים להזכירו בטהרה היו מתחייבים בנפשם, ובחכמתו מסר להם שם משמות הקדושים שאפילו זיכרוהו בטומאה אינם ניזוקים (לקוט האזובי) **וי"ל** שהיה רואה אותם עסוקים בתרפים והיו צריכים להשתחות לו קודם שהיה אומר להם שום דבר, אמר להם הניחו אותם ואלמד לכם אפילו אם תאמרו אותו במקום הטינופת יועיל. **וי"א** שמסר להם שם טומאה לקרוא לע"ז שלה שמות כגון פעור מרקוליס (היינו לקרוא הע"ז בשם כינוי ולא בשמה המלא) (מושב זקנים) ובני קטורה הם גבורות מפני שעתידין להיות לישראל עבדים לעתיד לבא והם מפלאות תמים דעים. (חומת אנך)

וימת אברהם את כל אשר לו יצחק. (כה ה) אמרו רז"ל העביר נחלה מכל בניו כי כך רצתה שרה באמרה (כא י) **פי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק**, והסכים הקב"ה על ידה ואמר (כא יב) **כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה פי ביצחק יקרא לה זרע**. ומה שנקט **כל אשר לו** היינו כל מה שהשתדל אברהם מכת טרחו ועמלו ובא לו בזיעת אפו וביגיעת כפו, זה הדבר המיוחד לו לעצמו, כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממנו, את הכל נתן ליצחק, אבל **ולבני הפילגשים** דהיינו בני הגר כי פלגשם חסר כתיב, ע"כ נתן להם אותן מתנות שקבל מן המצריים ע"י שרה באמרו **אחתי הוא**, ואז נתנו לו מתנות ואותן מתנות נתן לבני הגר המצרית כי דין הוא שממקום שבאו שם הם שבים ללכת וחזרו למטעתן. (כלי יקר)

שאלה – כיצד היה מעביר נחלה מכל בניו אל יצחק, ואמרו חז"ל (בב"ב קג ב) לא תיהיו פי עבדתי ואפילו מברא בישא לברא טבא, וכל שפן מברא לברא. דהיינו אל תהיה במקום בו מעבירים ירושה מן הזכאי לה, ואפילו כשמעבירים מן רע לבן טוב. שפאמר (איוב כו ז): **וכין יצדיק ילבש**. וק"ל (יומא כה ב) קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין. (והוא רמז בפסוק (כו ה) **עקב אשר שמע אברהם ס"ת מערב**). וכן **עקב** ר"ת קיים עירובא בישולי. מראית העין יומא שם. לפי נוסח הברכה: **בין עירובא** היא שרא לנא לאפוני ולבשולי ולאפוני וילאדלוקי שרגא ולתקנא ולמעבד כל צרכנא. **תשובה** – ישמעאל היה גר בן גר, דאברהם וישמעאל גרים היו וגר אינו יורש את אביו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז ב). וקודם שנוולד האחרים כבר נתן ליצחק, דכתיב (כד לו) **וימת לו את כל אשר לו**. (הרא"ש, דעת זקנים) **נ** הטעם שאין מעבירים נחלה מן רע לבן טוב הוא משום שאין לדעת אלו צאצאים ייצאו ממנו, שיתכן שהבן הרע - הרשע מכין דברים לעצמו, ולבסוף יצא ממנו צדיק. אבל אברהם ידע ברוח הקודש שזרעם של ישמעאל ובני קטורה לא יהיו טובים על כן יכול להעביר מהם הירושה. (באר שבע סנהדרין צא.) (פרשה כהלכתה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יצקלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com